

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง : กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่

ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

Way of life of Hmong Ethnic Group : The case study of Ban Mae Sa Mai,
Pongyang Sub-district, Maerim District, Chiangmai Province

Gao Jingjing

นักศึกษาปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ

Master's students Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samutprakarn

อิมธิรา อ่อนคำ (Imthira Onkam)

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samutprakarn

Received: November 20, 2020, Revised: January 11, 2021, Accepted: April 8, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการลงภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัวและตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ 1) วิธีการดำเนินชีวิต ชาวบ้านกลุ่มนี้ยังคงปฏิบัติวิถีชีวิตตามแบบดั้งเดิมไว้อย่างดี 2) วัฒนธรรม คือศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกาย ความเชื่อ-พิธีกรรม และภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งพวกเขาได้รักษาและสืบทอดจากบรรพบุรุษไว้อย่างเข้มแข็ง 3) ประเพณี ชาวบ้านได้ปฏิบัติตามประเพณีชีวิตและประเพณีทางสังคมตามรูปแบบขั้นตอนของตนเองได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถสืบทอดวิถีชีวิตของตนเองไว้ได้โดยผ่านองค์ประกอบสำคัญคือ สมาชิกครอบครัว ความร่วมมือของชุมชน และการสนับสนุนจากภาครัฐและสมาคมที่เป็นผลทำให้พวกเขายังคงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วแต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งกลุ่มนี้ก็สามารถรักษาและสืบทอดวิถีชีวิตของตนเองให้คงอยู่ได้ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านแม่สาใหม่

Abstract

This article aims to study the way of life of Hmong ethnic group in Ban Mae Sa Mai, Pongyang Sub-district, Maerim District, Chiangmai Province. This Research is a qualitative research that studies data from documentation and in the field by using both participatory observations, non-participatory

observations and in-depth interviews by interviewing the sample group or until the data is saturated and meets the research's objective.

The research finds that the way of life of Hmong ethnic group at Ban Mae Sa Mai consists of three aspects: 1) Lifestyle, this group of people continuously practice their the traditional way of life 2) Culture, the art on fabric of their costume, which represent their beliefs, rituals and wisdom that they maintain and inherit strictly from their ancestors. 3) Tradition, the people practice their traditional way of life and social traditions according to their own process. In addition, they inherit their own way of life through important elements such as family members, community cooperation and support from government and associations. Consequently, they remain distinct on their own identity. However; despite the rapid change and development of the society, Hmong ethnic group is able to maintain and inherit their own way of life until the present day.

Keyword: way of life, Hmong ethnic group, Ban Mae Sa Mai

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้กระจายอยู่ในแต่ละภาคของประเทศไทย โดยมีจำนวน 56 กลุ่มชาติพันธุ์ได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ใน 67 จังหวัดของประเทศไทย ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกจำแนกตามลักษณะของที่ตั้งถิ่นฐาน คือ กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในทะเล และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่า (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558, น. 3) กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ตั้งถิ่นฐานและดำเนินชีวิตในเขตพื้นที่ของประเทศไทยและในขณะเดียวกันพวกเขายังได้นำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายของตนเองเข้ามาในสังคมไทยด้วย

ทางภาคเหนือของประเทศไทยมีจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่บนพื้นที่สูงหลากหลายกลุ่ม และส่วนใหญ่เป็นชาวเขาที่มาจากตอนใต้ของประเทศจีน ประเทศลาว และประเทศพม่า อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เมี่ยน ละหู่ ลีซู อาข่า และปะหล่อง โดยยังมีชาติพันธุ์บางกลุ่มที่ยังดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีบางกลุ่มได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีพจากอดีต (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542, น. 10) ซึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้กระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในเขตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นถิ่นฐานหลักที่กลุ่มชาวม้งได้อยู่อาศัยมาหลายยุคหลายสมัย

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติอันยาวนานและมีความซับซ้อน โดยมีนักวิชาการได้สันนิษฐานว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อพยพจากที่ราบสูงอย่างทิเบต ไชปีเรีย และมองโกเลีย ต่อมาได้อพยพและตั้งถิ่นฐานหลักในประเทศจีน เมื่อ 3,000 ปีที่แล้ว กษัตริย์จีนในราชวงศ์หมิง (明朝) ได้ปราบปรามและอยากให้พวกเขายอมจำนนและยอมรับวัฒนธรรมจีน แต่ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งและความกล้าหาญของชาวม้ง บางกลุ่มจึงพากันอพยพลงไปยังทางทิศ

ตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน และยังมีจำนวนกลุ่มชาวม้งอพยพข้ามประเทศ จนได้บุกเบิกตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ภูเขาสูงในเขตพื้นที่ของประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และประเทศไทยตามลำดับ (ลีศึก ฤทธิ์เนติกุล, 2540, น. 5)

มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก ซึ่งพวกเขาส่วนใหญ่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทย โดยได้ตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย และตาก ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มชาวม้งที่ได้อพยพมายังประเทศไทยได้ถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มม้งดำ และกลุ่มม้งขาว (วาทีนิ คุ่มแสง, 2553, น. 2) หลังจากพวกเขาได้บุกเบิกตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จึงได้นำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันหลากหลายของตนเองเข้ามาในสังคมไทย ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงจึงทำให้ชาวม้งบางกลุ่มที่อยู่ในสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมอย่างมาก แต่ก็ยังคงมีบางกลุ่มที่ได้สืบทอดและดำเนินชีวิตตามแบบแผนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดเชียงใหม่เป็นหนึ่งในแหล่งตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทย และเป็นจังหวัดที่มีจำนวนหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมากที่สุดในสังคมไทย ซึ่งพวกเขาส่วนใหญ่ได้ตั้งถิ่นฐานและสร้างบ้านเรือนอยู่บนภูเขาสูงในจังหวัดเชียงใหม่ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542, น. 2420) ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาบ้านแม่สาใหม่ที่เป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้งขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 6 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในหมู่บ้านมีจำนวนชาวม้งกลุ่มม้งดำมากกว่าชาวม้งกลุ่มม้งขาว และพวกเขาได้มีการตั้งถิ่นฐานในแถบนี้มานานกว่า 170 ปี (ชยติ ผลชวนปัญญา, 2543, น. 2) ชาวม้งกลุ่มนี้ได้มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม หรือประเพณี ถึงแม้ว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ทำให้วิถีชีวิตได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม แต่ชาวบ้านกลุ่มนี้ก็ยังสามารถสืบทอดและรักษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไว้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลเบื้องต้น ทำให้เห็นว่า ชาวบ้านแม่สาใหม่เป็นชาวม้งกลุ่มหนึ่งที่เคยอพยพและจนได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันชาวม้งกลุ่มนี้ได้กลายเป็นพลเมืองไทยที่อยู่ภายใต้สังคมไทย ถึงแม้ว่าการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต แต่ชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ก็ยังคงมีความเข้มแข็งในการสืบทอดและการอนุรักษ์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสังคมไทย อีกทั้งยังเพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักชุมชนบ้านแม่สาใหม่ และเพื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในการดำเนินการศึกษาวิจัย และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสังคมไทย เพื่อนำเป็นแนวทางการศึกษา

2. ศึกษาประวัติความเป็นมาของบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เลือกกลุ่มประชากรและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) และแบบบังเอิญ (Accidental Sample) โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนชาวบ้าน ผู้ที่ประกอบพิธีด้านความเชื่อ พระสงฆ์และบาทหลวง และครูในโรงเรียนหมู่บ้าน และกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบบังเอิญคือชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 40 คน
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสารและการลงภาคสนาม เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ ประกอบไปด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) วิธีการดำเนินชีวิต 2) วัฒนธรรม 3) ประเพณี และยังพบว่า ชาวเมืองกลุ่มนี้ได้สืบทอดวิถีชีวิตของตนเองเป็นอย่างดี แต่เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสังคมจึงทำให้วิถีชีวิตของพวกเขาเกิดการเปลี่ยนแปลงบ้างจากอดีต โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่

ชาวบ้านแม่สาใหม่เป็นชาวเมืองกลุ่มหนึ่งที่ได้อาศัยอยู่ในสังคมไทย และได้มีวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงในด้านภาษา การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ การรักษาโรค และการศึกษา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญของมนุษย์ที่ใช้ในระหว่างการสื่อสารในสังคม ดังเช่น กลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่สามารถพูดสื่อสารได้ด้วยสองภาษา คือ ภาษาม้งและภาษาไทย ดังที่ ชาวบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“ชาวบ้านที่นี่จะพูดได้ทั้งภาษาม้งและภาษาไทย โดยเฉพาะเด็กและวัยรุ่นจะต้องเรียนภาษาไทยในโรงเรียน และชาวบ้านที่นี่ก็ไม่ได้ทำไร่อย่างเดียว มีหลายคนได้ค้าขายและทำงานในเมือง เพราะฉะนั้น พวกเราก็ต้องพูดภาษาไทยเป็นอยู่แล้ว แต่ถ้าคุยกับคนในหมู่บ้าน เราจะไม่ค่อยใช้ภาษาไทยเท่าไร ก็ยังจะนิยมใช้ภาษาม้งมากกว่า”

(เจ็ด ถนอมรุ่งเรือง, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2563)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านแม่สาใหม่ส่วนใหญ่พูดสื่อสารได้ทั้งภาษาม้งและภาษาไทย และได้นิยมใช้ภาษาม้งเป็นภาษาหลัก แต่เมื่อที่จะต้องมีการติดต่อกับบุคคลภายนอก ชาวบ้านจะต้องปรับภาษาม้งเป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษากลางที่สามารถสื่อสารและเข้าใจตรงกันได้ ดังนั้น พวกเขาจึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกลุ่มหนึ่งที่ได้สืบทอดภาษาม้งจากบรรพบุรุษ และรักษาภาษาของตนเองจนถึงปัจจุบัน จนได้นิยมใช้ภาษาม้งเป็นภาษาหลักใน

ชีวิตประจำวัน ถึงแม้ว่าตั้งแต่การบุกเบิกตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันได้ผ่านหลายยุคสมัย และชาวบ้านยังมีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อการอยู่รอดในสังคมไทย แต่ความเข้มแข็งของชาวบ้านแม่สาใหม่จึงสามารถทำให้ลูกหลานของตนเองได้เรียนรู้และสืบทอดภาษาม้งได้ต่อไป

1.2 การแต่งกาย

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเด่นชัดในด้านการแต่งกาย โดยมีเครื่องแต่งกายที่แตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ การดำรงชีวิต และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และเนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งสามารถแบ่งเป็นหลายกลุ่มย่อย ดังนั้น แต่ละกลุ่มย่อยจึงมีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบ้านแม่สาใหม่ส่วนใหญ่เป็นชาวม้งกลุ่มม้งดำ และมีจำนวนน้อยที่เป็นชาวม้งกลุ่มม้งขาว ซึ่งในปัจจุบันพวกเขายังคงนิยมแต่งชุดม้งในประเพณีและงานสำคัญ และยังคงนิยมตัดเย็บเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในชีวิตประจำวัน แต่ด้วยปัจจัยต่าง ๆ จากสังคม ชาวบ้านจึงได้ปรับเปลี่ยนการแต่งชุดม้งไปจากอดีต ดังที่ แม่บ้านกลุ่มเย็บผ้าในบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“ถ้าเป็นผู้หญิงม้งจะใส่เสื้อสีดำ เสื้อแขนยาว ปลายแขนกับหน้าอกจะปักลวดลายกระโปรงจะยาวเท่าเข่า และมีลวดลายสีฟ้า ด้านหน้ากระโปรงจะมีผ้าผืนยาวปักเป็นลวดลายคาดปิดกระโปรงลงมาอีกชั้นหนึ่ง ถ้าเป็นผู้ชายจะใช้ผ้าสีดำเหมือนกัน เสื้อแขนยาว เสื้อสั้นเท่าเอว หน้าอกจะปักลวดลาย แต่น้อยกว่าของผู้หญิง ส่วนกางเกงจะใช้สีเดียวกัน ขาจะกว้าง แต่ปลายขาจะแคบลง แล้วจะมีผ้าสีแดงคาดเอวเอาไว้ บางคนอาจจะคาดเข็มขัดเงินทับผ้าแดงก็ได้ แต่เดี๋ยวนี้ชาวบ้านก็ไม่ค่อยใส่ชุดม้งกันแล้ว เพราะใส่แล้วทำงานไม่สะดวก ก็เหลือแต่คนแก่คนเฒ่าอาจจะยังใส่อยู่ในทุกวันนี้ แต่ถ้าในปีใหม่ม้งทุกคนจะใส่ชุดม้งกัน พวกหนุ่มสาว ๆ บางคนยังชอบเอาชุดม้งสีใส ๆ มาใส่ในงาน”

(เขา แซ่ซ่ง, สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2563)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านได้สืบทอดและรักษาการแต่งกายแบบกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจากบรรพบุรุษ แต่ด้วยอิทธิพลจากสังคมภายนอกและยังเพื่อความสะดวกในการดำเนินชีวิตในสังคม ในปัจจุบันชาวบ้านจึงได้ลดลงการแต่งชุดม้งในชีวิตประจำวัน และได้เปลี่ยนแปลงนิยมแต่งชุดทั่วไปเหมือนคนในสังคมไทย โดยเฉพาะชาวม้งกลุ่มรุ่นใหม่จะไม่นิยมแต่งชุดม้งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากพวกเขาส่วนใหญ่ได้เรียนหนังสือหรือประกอบอาชีพร่วมกับคนไทย และจึงทำให้พวกเขาได้เกิดผสมกลมกลืนในสังคมไทย แต่สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุเนื่องจากพวกเขาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการติดต่อกับคนภายนอก จึงทำให้พวกเขายังคงนิยมแต่งเครื่องแต่งกายที่มีลักษณะความเป็นม้ง แต่ส่วนใหญ่พวกเขาจะแต่งแต่เสื้อคลุมและเครื่องประดับเงินชิ้นเล็กของม้ง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงทำให้วิถีชีวิตการแต่งกายของพวกเขามีความแตกต่างจากอดีต แต่ชาวบ้านทุกคนยังคงให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายม้ง ดังนั้น ในปัจจุบันเมื่อถึงวันประเพณีหรือในงานสำคัญพวกเขาจะต้องแต่งชุดม้ง อีกทั้งผู้หญิงม้งในบ้านแม่สาใหม่ยังได้สืบทอดฝีมือการทำเครื่องแต่งกายม้ง นอกจากนี้ พวกเขายังได้พัฒนาเครื่องแต่งกายม้งให้มีรูปทรงที่ทันสมัยมากขึ้นตามความนิยมของชาวม้งกลุ่มรุ่นใหม่ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเคารพบรรพบุรุษ และยังเพื่อให้สังคมภายนอกได้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

1.3 ที่อยู่อาศัย

บ้านแม่สาใหม่ได้ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 6 ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาที่มีระดับสูงจากการวิจัยได้พบว่า บ้านแม่สาใหม่เป็นหมู่บ้านที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ และมีแหล่งน้ำแม่สาเป็นน้ำชลประทาน เป็นสถานที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ โดยมีอุณหภูมิอยู่ที่ประมาณ 20 ถึง 25 องศาเซลเซียส ภายในหมู่บ้านมีพื้นที่ไร่นาของชุมชนจำนวนมาก และบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวที่สร้างขึ้นจากคอนกรีตและปูน แต่มีบ้านเรือนบางส่วนที่สร้างด้วยไม้ตามแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาของหมู่บ้านชาวม้งผ่านที่อยู่อาศัยโดยปรับเปลี่ยนบ้านเรือนให้มีคุณภาพสูงขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์จากชาวบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษเราก็ชอบอยู่บนภูเขา เพราะอากาศดี ไม่ร้อน ไม่มีมลพิษ อย่างเมื่อก่อนตอนยายยังเป็นสาว ๆ ก็ได้ไปขายของในเมืองเชียงใหม่มา บรรยากาศที่นั่นสู้ที่นี่ไม่ได้เลย เพราะในหมู่บ้านนี้มีทั้งน้ำและป่า อยู่ได้อย่างสบาย ชาวบ้านที่นี่จะมีที่ดินส่วนตัว สามารถทำอะไรทำสวนเองได้ เพียงแต่ไม่ได้สะดวกอย่างอยู่ในเมือง เพราะเดินทางลำบาก แต่พอป่าอายุมากขึ้น ป่าก็รู้สึกอยู่ที่บ้านดีกว่าอยู่ข้างล่าง เพราะคนแก่แล้ว รู้สึกอยู่ที่นี่สบายกว่า และสมัยนี้หมู่บ้านก็ได้พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ป่าก็ตัดสินใจกลับบ้านแล้วมาเปิดร้านขายของชำในหมู่บ้าน”

(อาภาพัชร ช่อเรืองสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2563)

สำหรับลักษณะภายในบ้านของชาวม้ง ในปัจจุบันพวกเขายังคงมีการวางตำแหน่งในบ้านแบบกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ดังคำให้สัมภาษณ์จากชาวบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า

“สมัยนี้ก็มีบ้านหลายคนยังมีเตาไฟใหญ่เตาไฟเล็ก แต่ส่วนใหญ่จะไม่นิยมใช้เหมือนในอดีต เพราะถ้าใช้เตาไฟในบ้านจะมีทั้งควันและกลิ่น เพราะฉะนั้นสมัยนี้เราได้นิยมทำกับข้าวนอกบ้านหรือบางคนจะไม่ใช้เตาแบบนี้ เขาได้เปลี่ยนไปใช้แก๊สมาทำ ส่วนตำแหน่งอื่นในบ้านก็ยังคงเหมือนเดิม เช่น เสาหลักของบ้าน ประตูใหญ่ ประตูเล็ก และหิ้งบูชาบรรพบุรุษ เพียงแต่ถ้าเป็นคนที่ยึดถือคริสต์จะไม่มีการบูชาเหมือนเรา แล้วถ้าเป็นครอบครัวที่มีคนเยอะ สมัยนี้ก็อาจจะเพิ่มบ้านหลังสองหลังก็ได้แล้วแต่ที่เขาชอบ”

(เศกสิทธิ์ ปกรสิทธิ์, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2563)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า เนื่องจากความเคยชินและเพื่อการรักษาสุขภาพ ในปัจจุบันชาวม้งบ้านแม่สาใหม่จึงยังคงนิยมอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงเหมือนในอดีต แต่ด้วยหมู่บ้านที่ห่างไกลจากพื้นที่เจริญ จึงทำให้ชุมชนในอดีตมีความลำบากยากจน และไม่ค่อยติดต่อกับสังคมภายนอก แต่หลังจากหมู่บ้านได้มีการพัฒนาจากความช่วยเหลือของภาครัฐไทย จึงได้มีการเปลี่ยนจากถนนที่เป็นดินเป็นถนนคอนกรีต มีน้ำประปาและไฟฟ้าที่เข้าถึง และยังได้สร้างโรงเรียนในหมู่บ้าน อีกทั้งชุมชนยังได้ปรับบ้านไม้เป็นบ้านปูน และสร้างร้านค้าขายในหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นจากอดีตเป็นอย่างมาก สำหรับภายในบ้านเรือนในปัจจุบันยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นม้ง โดยส่วนใหญ่มีตำแหน่งสำคัญ 6 ตำแหน่งในบ้าน คือ ประตูใหญ่ ประตูเล็ก เสาหลัก หิ้งบูชาบรรพบุรุษ เตาไฟใหญ่ และเตาไฟเล็ก เนื่องจากชาวม้งส่วนใหญ่นับถือผี พวกเขาจึงเชื่อว่าแต่ละตำแหน่งในบ้านมีผีที่คอยคุ้มครองและไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้ามาในบ้าน แต่ในปัจจุบันลักษณะภายในบ้านก็ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงบ้างตามความเห็นชอบของเจ้าของบ้าน

1.4 อาหารการกิน

ชาวบ้านแม่สาใหม่ได้รักษาวิถีชีวิตด้านอาหารการกินที่สืบทอดจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน โดยมีความนิยม

ของอาหารที่แตกต่างจากคนไทยทั่วไปในสังคม แต่ด้วยการผสมกลมกลืนในสังคมไทย ชาวบ้านหลายคนก็ได้นิยมรับประทานอาหารไทยมากขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์จากชาวบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า

“อย่างบ้านผมจะไม่ค่อยทำอาหารไทย เพราะไม่ค่อยชอบกิน ปกติจะชอบทำผัดผัก ต้มผัก ต้มหมูและไก่ และส่วนใหญ่จะใส่แค่น้ำมันและเกลือ บางทีอาจจะใส่พริกไทยดำนิดหน่อย แต่ก็ไม่ค่อยใส่เท่าไร ถ้าเป็นมังจะชอบกินแบบนี้ เพราะเมื่อก่อนหาकिनยาก รุ่นพ่อแม่ก็ทำอาหารแบบง่าย ๆ พวกเราก็กินอย่างนี้ตลอด แต่เดี๋ยวนี้ก็มีหลายคนถ้าทำอาหารไทยเป็น เขาก็กินอาหารไทย เพราะสมัยนี้พวกวัยรุ่นเริ่มกินเหมือนคนไทยแล้ว ถ้าจะกินอาหารไทยหรืออาหารมังก็แล้วแต่ที่เขาชอบ”

(พรชัย ภูสิริพัฒนานนท์, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2563)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบ้านแม่สาใหม่ส่วนใหญ่นิยมรับประทานอาหารมังเหมือนเช่นในอดีต ซึ่งเป็นอาหารที่มีรสชาติจืด โดยไม่นิยมใส่เครื่องปรุงอาหารใด ๆ อีกทั้งชาวบ้านยังนิยมนำพืชผักและสัตว์เลี้ยงของตนเองมาประกอบเป็นอาหารในชีวิตประจำวัน โดยมีเมนูอาหารประจำของชาวเมืองบ้านแม่สาใหม่ เช่น พักทองต้มจืด ผักขมต้มจืด ไก่ตุ๋นสมุนไพรสูตรมัง ข้าวมังแบบโบราณที่ทำจากข้าวโพด ผัดหรือต้มผักพันธุ์เมืองหนาว หมูชีกรมคว้น และข้าวเหนียวปิ้งสูตรมัง เป็นต้น แต่เนื่องจากชาวเมืองกลุ่มนี้ได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยเป็นระยะเวลานาน จึงทำให้ชาวบ้านบางคนเริ่มนิยมรับประทานอาหารไทยมากกว่าในอดีต โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในสังคมไทยได้มากกว่าชาวบ้านคนอื่น ดังนั้นในปัจจุบันพวกเขาจึงได้นิยมรับประทานทั้งอาหารมังและอาหารไทยในชีวิตประจำวัน

1.5 การนับถือศาสนา

ในปัจจุบันชาวเมืองบ้านแม่สาใหม่นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ซึ่งภายในบ้านแม่สาใหม่มีศาสนสถานจำนวน 4 แห่ง โดยมีคริสตจักรจำนวน 3 แห่ง คือ คริสตจักรเซเวนธ์เดย์แอ๊ดเวนตีสแม่สาใหม่ คริสตจักรพระมารดาอนิจจาอนุเคราะห์ และคริสตจักรแม่สาน้อย และมีอาศรมธรรมจาริก 1 แห่งจากวัดศรีโสดาเชียงใหม่ เนื่องจากมีศาสนสถานที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ได้ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวบ้านบางคนได้มีการนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ดังคำให้สัมภาษณ์จากชาวบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า

“ในหมู่บ้านก็มีหลายคนนับถือคริสต์ เพราะเขารู้สึกว่านับถือคริสต์จะทำให้เขามีความสุขที่เคยได้เห็นมาหลายคนแล้วที่เมื่อก่อนเชื่อวิญญาณบรรพบุรุษแล้วไปนับถือคริสต์ เพราะบางทีวิญญาณบรรพบุรุษอาจจะบอกอะไรให้เขา ทำให้เขารู้สึกว่าไม่อยากรับสิ่งนั้นไว้จากบรรพบุรุษ บางทีคนนั้นอาจจะเกิดการไม่สบายโดยที่ไม่รู้สาเหตุ เขาก็เลยไปถือคริสต์ และคนที่เคยเป็นแบบนี้ก็ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปถือคริสต์กัน แต่ที่นี้คนที่ถือพุทธจะไม่ค่อยเยอะ”

(นา แซ่เต๋มา, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2563)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ส่วนใหญ่นับถือความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมของชาวเมือง แต่หลังจากมีคนภายนอกเข้ามาเผยแพร่ศาสนา พร้อมทั้งสร้างศาสนสถานขึ้นภายในหมู่บ้าน จึงทำให้ในปัจจุบันมีชาวบ้านบางคนหันมาสนใจและไปนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีชาวบ้านบางคนได้เปลี่ยนการนับถือความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นการนับถือศาสนา เนื่องจากหากชาวเมืองกระทำผิดต่อความเชื่อก็จะทำให้ตนเองเกิดการไม่สบาย ดังนั้นชาวบ้านที่เคยประสบผลกระทบบจากการนับถือความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษนั้นจึงได้กลายเป็นนับถือศาสนาคริสต์หรือศาสนาพุทธในเวลาต่อมา ทั้งนี้เพื่อให้

ชาวบ้านตนเองได้รับความช่วยเหลือทางจิตใจและเพิ่มความสุขจากการนับถือศาสนาคริสต์หรือศาสนาพุทธ และระหว่าง 2 ศาสนานี้ชาวบ้านได้นิยมนับถือศาสนาคริสต์กันมากกว่า โดยเนื่องจากในอดีตบุคคลภายนอกที่เคยเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ที่บ้านแม่สาใหม่ได้มีจำนวนมากกว่า และภายในหมู่บ้านก็มีจำนวนศาสนสถานของศาสนาคริสต์ได้มากกว่าของศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงถือเป็นเหตุผลที่ทำให้ชาวบ้านได้นิยมนับถือศาสนาคริสต์ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวแม่มกุ่มนี้ส่วนใหญ่ก็ยังคงนับถือและให้ความสำคัญกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมาก ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถสืบทอดและรักษาความเชื่อนี้ไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

1.6. การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านแม่สาใหม่ได้นิยมนับถือศาสนาอยู่บนภูเขาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่อันห่างไกลจากความเจริญ และพวกเขายังด้อยโอกาสในการศึกษาอย่างมาก ดังนั้น จึงทำให้ชาวบ้านแม่มกุ่มนี้ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ เกษตรกรในบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“ชาวบ้านที่นี้ส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตร จะปลูกพวกผักสลัดแก้ว ผักกาด พริกหวาน อโวคาโด ลูกพลับ และสตอเบอรี่ บางเจ้ายังเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ อย่างบ้านพี่ได้ทำอาชีพนี้มาตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย เพราะบางทีไม่รู้ว่าจะทำอะไรทำสวนแล้วยังสามารถไปทำอะไรอีก พี่ก็ทำอาชีพนี้ต่อจากพ่อแม่ แต่เมื่อ 50 ก่อนชาวบ้านที่นี้ยังปลูกผัสนั่นแหละ เพราะจะมีคนจีนขึ้นมาซื้อ แล้วก็ยังปลูกข้าว ข้าวโพดไว้กินเองที่บ้าน ทีหลังรัชกาลที่ 9 ได้มาสั่งให้ชาวบ้านเลิกปลูกผืน แนะนำให้ปลูกพวกผักผลไม้เมืองหนาว สมัยนี้พวกเราก็เลยปลูกตามที่ในหลวงแนะนำแล้วก็เอาไปขายที่ตลาด ชาวบ้านก็มีรายได้ดีกว่าเมื่อก่อน อย่างพี่ได้ขายผักและสตอเบอรี่มา 20 ปี ส่วนใหญ่เอาไปขายที่ตลาดในเมือง ขายที่ออนไลน์ก็มี อย่างสตอเบอรี่ที่พี่ขายจะต้องปลูกที่เมืองหนาว พี่ก็ปลูกไว้ทุกปี เพราะอากาศที่นี้เหมาะจะปลูกผลไม้และผักเมืองหนาว และสมัยนี้คนที่ชอบผักผลไม้แบบนี้เริ่มเยอะขึ้น ก็จะขายดีกว่าสมัยก่อน”

(ใหม่ แซ่ซัง, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2563)

ชาวบ้านแม่มกุ่มนี้นอกจากได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ยังได้เริ่มประกอบอาชีพอื่น ๆ ในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ดังที่ เจ้าของร้านขายของชำในบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“สมัยก่อนชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำไร่หรือเป็นลูกจ้าง แต่เมื่อก่อนป่าไม่เยอะทำไร่ก็เลยไปเปิดร้านขายเสื้อผ้าในเมือง แต่ต่อมารู้สึกอยากกลับมาที่บ้านก็เลยตัดสินใจกลับมาเปิดร้านขายของที่นี้ เดียวนี้ในหมู่บ้านได้มีร้านค้าและร้านอาหารเปิดมาเรื่อย ๆ มีคนขายเสื้อผ้า กระเป๋าในออนไลน์ อย่างคนรุ่นใหม่มีการศึกษาที่ดีกว่ารุ่นเราก็ไปเป็นลูกจ้าง บางคนได้ไปทำงานในเมืองเชียงใหม่หรือทำงานในกรุงเทพฯ ๆ แล้วยังมีคนไปทำงานที่เกาหลี ตอนนี้คนรุ่นใหม่เริ่มไม่ทำอะไรแล้ว บางคนทำงานในเมือง และบางคนได้กลับมาเปิดร้านค้าขายหรือเปิดโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน”

(อาภาพัชร ช่อเรืองสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2563)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้นจึงสรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์แม่มกุ่มบ้านแม่สาใหม่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเหมือนในอดีต โดยมีสาเหตุ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีที่ดินของตนเอง พวกเขาจึงได้สืบทอดอาชีพนี้จากพ่อแม่ ประการที่สอง หมู่บ้านได้อยู่ห่างไกลจากพื้นที่เจริญ ชาวบ้านจึงไม่มีโอกาสที่รับการศึกษาที่สูง และจึงยังประกอบอาชีพแบบดั้งเดิมต่อไป ประการที่สาม การตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงได้เหมาะสม

เพาะปลูกพืชพันธุ์ที่ปลูกได้เฉพาะพื้นที่อากาศหนาว และชาวบ้านก็สามารถนำผลผลิตไปจำหน่ายที่จุดค้าขายต่าง ๆ ในประเทศไทย พวกเขาจึงมีรายได้ที่สูงขึ้นจากอดีต ดังนั้น เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ชาวบ้านจึงได้นิยมประกอบอาชีพเกษตรกร แต่ก็มีกลุ่มชาวม้งที่มุ่งสู่คุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น ซึ่งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาที่สูงกว่าชาวบ้านคนอื่นหรือเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีทัศนคติเปลี่ยนไป พวกเขาจึงได้ประกอบอาชีพประเภทอื่น ๆ ในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้าน เช่น รับจ้างทั่วไป พนักงานบริษัท เปิดร้านขายของ และประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านยังคงรักและผูกพันกับบ้านของตนเอง และได้ปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของหมู่บ้านเป็นอย่างดี พวกเขาจึงได้พยายามทำงานเลี้ยงครอบครัว และช่วยให้บ้านแม่สาใหม่กลายเป็นหมู่บ้านที่เจริญกว่าในอดีต

1.7 การรักษาโรค

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มชาวเขาที่มีวิธีการรักษาโรคของตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการรักษาแบบพื้นบ้าน เนื่องจากในสมัยโบราณกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อาศัยอยู่บนภูเขาที่มีความลำบากยากจน และไม่มีถนนหนทางที่จะสามารถเดินทางออกจากหมู่บ้านได้อย่างสะดวก ชาวบ้านจึงนิยมรักษาโรคแบบพื้นบ้าน โดยมีหมอผีและหมอดำแยประจำหมู่บ้านเป็นผู้ที่รักษาให้ชาวบ้าน และจนถึงปัจจุบันลูกหลานของชาวม้งกลุ่มนี้ก็ยังคงรักษาความนิยมนี้ไว้ ดังที่ หมอผีของบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“ผมได้เป็นหมอผีมา 40 กว่าปี สมัยตอนที่ยังไม่ใช้หมอ ทุกวันก็กินข้าวไม่ลง ร่างกายไม่สบายตลอด แล้วบางทีตัวจะสั่น ตอนนั้นตัวผอมมาก ที่บ้านก็พาไปหาหมอในหมู่บ้าน พ่อหมอก็ช่วยดูให้ ก็บอกว่า บรรพบุรุษมาหา จะให้ผมเป็นหมอผี ตอนนั้นพ่อหมอก็ทำพิธีให้ แล้วอาการผมก็ดีขึ้น ทุกวันนี้จะมีชาวบ้านมาหาผม บางคนไม่สบาย ผมจะดูว่าอาการเป็นยังไง ถ้าเป็นบาดเจ็บภายนอก ผมจะทำพิธีถามผีสมุนไพร แล้วท่านจะพาผมไปเก็บสมุนไพรที่ต้องการ แล้วใช้วิธีตำหรือใช้ต้มก็ต่ออยู่อีกที ถ้าบางคนไม่สบายไม่ได้บาดเจ็บอะไร ผมก็จะทำพิธีแล้วถามผีเข้าทรงว่า เขาเป็นอะไร ทำไมไม่สบาย พอผมรู้ว่าเขาถูกผีหลอก แล้วผมก็ใช้เสียงทายถามท่านว่าใช่หรือไม่ใช่ ถ้าใช่ท่านต้องการอะไรหมูหรือไก่ แล้วถ้าเสียงทายกว้างหนึ่งหางหนึ่ง ก็หมายถึงทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกัน แล้วคนนั้นก็จะต้องเอาของไปให้ผีตามที่ตกลงกับท่านไว้”

(อันไซ แซ่ย่าง, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2563)

ถึงแม้ในหมู่บ้านมีหมอที่สามารถรักษาโรคตามวิธีพื้นบ้าน แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการแพทย์ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว วิธีการรักษาแบบพื้นบ้านอาจไม่สามารถรักษาโรคต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น ชาวบ้านนอกจากได้นิยมรักษาโรคด้วยวิธีพื้นบ้านแล้ว ยังได้ใช้วิธีการรักษาแบบแพทย์แผนปัจจุบัน ดังที่ ชาวบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“ในหมู่บ้านไม่มีอนามัย ปกติถ้าไม่สบายพี่ก็ไปรักษาที่คลินิกโป่งแยง เพราะอยู่ใกล้หมู่บ้านเรา ถ้าอาการหนักจะไปที่โรงพยาบาลนครพิงค์เชียงใหม่ อยู่ที่อำเภอแม่ริม”

(อัมพร แซ่ย่าง, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2563)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า เนื่องจากความเชื่อเป็นสิ่งที่ปลูกฝังไว้ในความคิดของชาวบ้านมานาน ไม่ว่าในอดีตหรือในปัจจุบันพวกเขาก็ยังมีความเชื่อถือต่อวิธีการรักษาโรคแบบพื้นบ้านเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในหมู่บ้านจึงมีผู้ที่สืบทอดวิธีการรักษาโรคแบบพื้นบ้านจากบรรพบุรุษ และเมื่อชาวบ้านเกิดอาการไม่สบายโดยเฉพาะโรคที่ไม่ทราบสาเหตุ พวกเขาจะนิยมรักษากับหมอผีประจำหมู่บ้านมากกว่า แต่ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงจึงทำให้ชาวม้งกลุ่มนี้ได้รู้จักวิธีการรักษาโรคแบบแพทย์แผนปัจจุบัน จึงไม่ยึดถือวิธีการรักษาโรคแบบโบราณ และได้นิยมรักษาที่โรงพยาบาลหรือ

ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ใกล้เคียงหมู่บ้านอย่างมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดโรคที่ร้ายแรง ซึ่งไม่สามารถใช้วิธีการรักษาแบบพื้นบ้านได้ ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน

1.8 การศึกษา

ในอดีตชาวบ้านแม่สาใหม่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน จึงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูง อีกทั้งยังต้องช่วยพ่อแม่ทำงานเลี้ยงชีพครอบครัว แต่หลังจากหมู่บ้านได้มีการพัฒนา ชาวบ้านจึงสามารถส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือในโรงเรียน ดังคำให้สัมภาษณ์จากปราชญ์ชาวบ้านของบ้านแม่สาใหม่ ได้กล่าวว่า

“โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 7 เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เด็กในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะไปเรียนที่นี้ โรงเรียนนี้ได้สร้างมาเกือบ 50 ปีแล้ว และจะมีครูคนไทยมาสอนเด็ก อย่างสมัยก่อนชาวบ้านยังไม่ค่อยสนใจเรื่องการเรียนเท่าไร เพราะพ่อแม่จะให้เราช่วยทำไร่ แต่สมัยนี้ได้มีโรงเรียนในหมู่บ้าน และเราก็ไม่ต้องเสียตังค์อะไร โรงเรียนนี้จะสอนตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยม ถ้าจะเรียนสูงกว่านั้น พ่อแม่ก็จะส่งลูกไปเรียนต่อในเมือง เพราะเราก็คอยอยากให้ลูกมีความรู้มีอนาคตที่ดี”

(ยี่ แซ่ย่าง, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2563)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เนื่องจากในอดีตด้วยอุปสรรคในด้านฐานะและสังคม ชาวบ้านแม่สาใหม่จึงไม่ได้มีการศึกษาที่สูง และในปัจจุบันชาวบ้านที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุจึงไม่ได้มีการศึกษาที่สูงเหมือนกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่หลังจากได้มีการสร้างโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้าน และด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ชาวบ้านจึงได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมากขึ้น โดยพวกเขาได้ส่งลูกไปที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน และยังคงส่งลูกศึกษาต่อที่โรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพื่อให้ลูกหลานได้มีการศึกษาที่สูง ดังนั้น ในปัจจุบันกลุ่มรุ่นใหม่ในหมู่บ้านจึงส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาแบบพื้นฐานจากโรงเรียน และได้มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น จนได้มีโอกาสประกอบอาชีพที่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่สูงกว่าชาวบ้านในอดีต

2. วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่บ้านแม่สาใหม่

วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของมนุษย์ในแต่ละสังคม สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งวัฒนธรรมถือว่าเป็นเรื่องโดดเด่น และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวม้งอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน อีกทั้งยังเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภูมิปัญญาและมีนิสัยขยันขันแข็งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงมีวัฒนธรรมอันหลากหลายที่สามารถเห็นถึงเอกลักษณ์อย่างความเป็นม้ง ซึ่งวัฒนธรรมของกลุ่มชาวม้งในบ้านแม่สาใหม่มีความโดดเด่นในด้านศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ม้งด้านความเชื่อและพิธีกรรม และด้านภูมิปัญญาของชาวบ้าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ชาวบ้านแม่สาใหม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการแต่งกายอย่างมาก ผู้หญิงในหมู่บ้านจึงได้สืบทอดและรักษาศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพวกเขาได้มีฝีมือการทำเครื่องแต่งกายม้งในด้านการทอผ้าใยกล้วย การปักผ้าลายม้ง และการเขียนเทียนผ้าลายซึ้ง

จากการวิจัยพบว่า 1) ผ้าใยกล้วยเป็นผ้าแบบดั้งเดิมที่ใช้ทำชุดม้ง และตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชาวบ้านแม่สาใหม่ก็ยังคงเชื่อว่าในช่วงสุดท้ายของชีวิตจำเป็นต้องแต่งชุดม้งผ้าใยกล้วย เพื่อสามารถเดินทางไปสู่สวรรค์และสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษได้ ดังนั้น ชาวบ้านจึงได้สืบทอดและรักษาวิธีการทอผ้าใยกล้วย และในทุกปีพวกเขาจะ

ไปเก็บกล้วย และนำมาประกอบผ่านกระบวนการต่าง ๆ และจนนำใยกล้วยมาทอเป็นผ้าและใช้มาตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกายต่าง ๆ แต่เนื่องจากการผลิตเครื่องแต่งกายใยกล้วยมีต้นทุนสูงและต้องใช้เวลานาน ในปัจจุบันชาวบ้านจึงนิยมใช้ผ้ากำมะหยี่แทนผ้าใยกล้วยมาผลิตชุดม้ง แต่พวกเขาก็ยังคงผลิตเครื่องแต่งกายใยกล้วยชิ้นเล็ก เช่น เสื้อคลุมหมวก และรองเท้า เป็นต้น 2) การปักผ้าลายม้งเป็นศิลปะบนผืนผ้าที่ใช้วิธีการนำด้ายมาปักเป็นผ้าปักในลักษณะลวดลายต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยมีวัสดุอุปกรณ์ 4 อย่างที่ใช้ในการปักผ้า คือ เข็มเบอร์ 24 ไหมพรม ผ้าปัก และแบบลายที่ต้องการปัก ซึ่งลวดลายที่ชาวม้งนิยมนั้นส่วนใหญ่มีความหมายตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ดังเช่น ลายหอยแปดเข็ม มีความหมายถึงความมั่งมีและลักษณะของลายเลียนแบบจากฝายหอยเบี้ยจ๊กจั่นที่มีลักษณะคว่ำฝายหอยลง ซึ่งลายหอยชนิดนี้นิยมปักประดับในชุดแต่งงานเพื่อสิริมงคล ลายดาว หมายถึงความสำเร็จ ชัยชนะและลักษณะของลายเลียนแบบมาจากดาวแปดแฉก ซึ่งการปักลวดลายนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะนิยมใช้ทำส่วนของเสื้อและผืนผ้าด้านหน้ากระโปรงของชุดม้ง อีกทั้งยังใช้ประดับบนเครื่องแต่งกายอื่น ๆ เช่น รองเท้า และกระเป๋า 3) การเขียนเทียนผ้าลายซี้ผึ่งเป็นศิลปะการสร้างลวดลายลงบนผืนผ้า โดยใช้อุปกรณ์ที่ชาวม้งเรียกว่า “หลาจัง” ซึ่งเป็นแท่งเล็ก ๆ ที่ทำจากไม้กับทองแดง แล้วนำมาจุ่มลงบนเทียนร้อน ๆ และใช้เป็นเครื่องมือวาดลวดลายลงบนผ้า วาดลายเสร็จนำผ้าไปย้อมเป็นสีน้ำเงิน และต้มด้วยความร้อน แล้วจึงสามารถใช้ผ้าเขียนเทียนนั้นไปตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกายอื่น ๆ ต่อ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมนำมาใช้ตัดเย็บเป็นกระโปรงของชุดม้งผู้หญิง อีกทั้งยังนิยมนำผ้าเขียนเทียนมาทำเป็นสินค้าเครื่องแต่งกายแบบทันสมัยเพื่อนำไปจำหน่าย เช่น เสื้อกระโปรง รองเท้า และผ้าพันคอ เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นจึงเห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่มีวัฒนธรรมด้านศิลปะบนผืนผ้าของเครื่องแต่งกายที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยเฉพาะผู้หญิงในหมู่บ้านเป็นผู้ที่สืบทอดฝีมือดังกล่าวจากบรรพบุรุษ และได้รับการและพัฒนาวัฒนธรรมนี้ไว้เป็นอย่างดี จึงทำให้สังคมภายนอกได้รู้จักและสนใจวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมากขึ้น

2.2 ความเชื่อและพิธีกรรม

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่เป็นกลุ่มชาวเขาที่มีความเชื่อและพิธีกรรมของตนเอง ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านยังคงนับถือและปฏิบัติความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ตามที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และจากการวิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านได้มีความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีบรรพบุรุษ เรื่องศาลประจำหมู่บ้าน และเรื่องผีต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความเชื่อเรื่องผีถือว่าเป็นความเชื่อหลัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้ปลูกฝังไว้ในจิตใจของชาวม้งกลุ่มนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจากการวิจัยได้พบว่า 1) ในหมู่บ้านยังคงมีชาวบ้านจำนวนมากที่ยังคงมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งตามความเชื่อของชาวม้งว่า ถึงแม้บรรพบุรุษได้ล่วงลับไปแล้ว แต่วิญญาณของบรรพบุรุษยังสามารถกลับมาในบ้านของตนเอง ดังนั้น ชาวบ้านจึงนิยมจัดพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งในช่วงประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งโดยปกติจะจัดพิธีเป็นระยะเวลา 3 วัน และในทุกปีหัวหน้าครอบครัวจะต้องทำความสะอาดหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ และต้องไหว้ผีด้วยไก่ น้าชา ธูป และเทียน เพื่อเชิญบรรพบุรุษกลับมาในบ้าน และขอบคุณทุกท่านที่เคยช่วยคุ้มครองและปกป้องครอบครัว หลังจากนั้นในวันสุดท้ายยังต้องเผากะดาษเงินกระดาษทองเพื่อเป็นการส่งผีบรรพบุรุษออกจากบ้าน 2) ภายในบ้านแม่สาใหม่มีศาลประจำหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ชาวบ้านได้นับถือมาตั้งแต่เวลาการตั้งถิ่นฐานจนถึงปัจจุบัน โดยมีชื่อเรียกว่า “ดงเซ้ง” ซึ่งในทุกปีหลังวันสิ้นปีใหม่ม้งชาวบ้านจะร่วมพิธีกรรมการไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน

นี้ที่ป่าดงเข่ง ระหว่างพิธีผู้นำพิธีจะฆ่าหมูและดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธี เพื่อขอบคุณศาลประจำหมู่บ้านที่คอยคุ้มครองหมู่บ้านในรอบปีที่ผ่านมา และขอให้ในปีถัดมาจะไม่มีสิ่งชั่วร้ายเข้ามาในชีวิตชาวบ้าน หลังจากนั้นชาวบ้านทุกคนจะต้องร่วมกันไหว้ศาลประจำหมู่บ้านด้วยการเผากระดาษเงินกระดาษทองให้ท่าน 3) ชาวบ้านได้เชื่อว่าสิ่งที่อยู่รอบตัวล้วนมีเจ้าของเป็นผี โดยเฉพาะได้เชื่อว่าผีประจำในบ้าน 5 ตำแหน่ง คือ ประตูใหญ่ ประตูเล็ก เสาหลัก เตาไฟใหญ่ และเตาไฟเล็ก อีกทั้งยังได้นับถือผีธรรมชาติ เช่น หิน ลำห้วย และต้นไม้ เป็นต้น ซึ่งชาวม้งเชื่อว่าหากกระทำการสิ่งที่ดีต่อผี ชีวิตมนุษย์จะมีแต่ความเจริญ แต่หากกระทำการสิ่งไม่ดีต่อผี มนุษย์อาจเกิดอาการไม่สบายหรือมีปัญหาเกิดขึ้นในชีวิต ดังนั้นหากผู้ที่เกิดอาการไม่สบายหรือได้เกิดปัญหาโดยไม่ทราบสาเหตุ พวกเขาจะนิยมไปปรึกษากับหมอผี เพื่อให้หมอผีสื่อสารกับผี จนได้ทราบถึงสาเหตุและสามารถประกอบพิธีกรรมขอโทษผีตามความต้องการจากผี

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงทำให้ความคิดของชาวม้งกลุ่มนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากอดีต แต่พวกเขาก็ยังคงพยายามถ่ายทอดและได้มีความเข้มแข็งอย่างยิ่งในการรักษาความเชื่อและพิธีกรรมของตนเอง และจนได้ยึดถือวัฒนธรรมนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.3 ภูมิปัญญาของชาวบ้าน

ชาวบ้านแม่สาใหม่เป็นชาวม้งกลุ่มหนึ่งที่มีความเฉลียวฉลาด โดยได้มีความรู้และมีฝีมือในการประกอบอุปกรณ์หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และจากการวิจัยได้พบว่า ชาวม้งกลุ่มนี้มีภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในด้านการประกอบเครื่องเงิน การตีเหล็ก และการทำเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

ชาวบ้านแม่สาใหม่ได้รักษาและยังมีการพัฒนาในด้านภูมิปัญญาของชาวม้ง ซึ่งจากการวิจัยพบว่า 1) เครื่องประดับเงินเป็นเครื่องแต่งกายส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในสมัยโบราณชาวม้งนิยมใช้เงินมาประกอบเป็นเครื่องประดับเพื่อสามารถสวมใส่ติดตัวอย่างง่าย และในปัจจุบันก็ยังจะมีชาวม้งได้สืบทอดและใช้ฝีมือการประกอบเครื่องเงินมาทำมาหากิน ซึ่งการประกอบเครื่องเงินนั้นจะต้องนำเงินที่เป็นเม็ดมาละลายเป็นแผ่นเงินที่เป็นขนาดต้องการ และนำเงินที่ได้มาทำเป็นรูปทรงที่ต้องการ จากนั้นจึงสามารถนำไปแกะสลัก และจึงได้เครื่องเงินที่มีรูปร่างสวยงาม ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวม้งจะนิยมผลิตเป็นแหวน สร้อยคอ กำไลข้อมือ และกำไลข้อเท้า เป็นต้น และในปัจจุบันชาวบ้านนอกจากได้สืบทอดการประกอบเครื่องเงินที่มีลักษณะแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งแล้ว ยังได้คิดค้นและผลิตเครื่องเงินต่าง ๆ ที่ทันสมัย แต่เนื่องจากการประกอบเครื่องเงินเป็นงานที่ยุ่งยากและไม่สามารถสร้างกำไรได้มากนัก จึงทำให้ผู้ที่สืบทอดการประกอบเครื่องเงินเริ่มน้อยลง และในปัจจุบันชาวบ้านที่มีฝีมือการประกอบเครื่องเงินจึงมีจำนวนไม่มาก 2) ในอดีตการตีเหล็กเป็นการแปรรูปเหล็กที่นำมาใช้ในครัวเรือน เช่น มีด จอบ เสียมที่ตั้งหม้อหุงอาหาร เตาไฟโบราณ เป็นต้น โดยผู้ที่ตีเหล็กจะรู้ถึงลักษณะของเหล็กว่าหลังจากการแปรเป็นมีดแล้วจะมีความแหลมคมและคงทนระดับไหน และยังสามารถรู้ถึงน้ำหนักของเหล็กด้วยตาเปล่า การตีเหล็กนั้นจะใช้เหล็กแท่งหรือเหล็กแหวนมาแปรรูป โดยประมาณจะต้องใช้ครึ่งวันถึงได้มีดหนึ่งด้าม ซึ่งเป็นมีดที่มีความยาวประมาณ 30-32 เซนติเมตร ความกว้างประมาณ 5-10 เซนติเมตร ขั้นตอนการตีเหล็กนั้นมีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง นำเหล็กจำนวน 3-5 กิโลกรัมต่อชิ้น และเตรียมเตาถ่านไฟเพื่อเผาเหล็กให้ร้อน ขั้นตอนที่สอง ตีเหล็กให้ขึ้นรูป โดยเริ่มตีด้านของมีดก่อน จากนั้นนำมาขึ้นรูปส่วนปลายของมีดตามขนาดและความยาวของมีด ขั้นตอนที่สาม นำมีดมาชุบน้ำปล้ำและน้ำมันเครื่องเพื่อให้มีความคมและทนต่อการใช้งาน สุดท้ายจึงสามารถได้มีดที่สำเร็จ ในบ้านแม่สาใหม่ได้มีผู้ที่สืบทอดฝีมือการตีมีดแบบโบราณ โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนำเหล็กให้ช่างตีเป็นมีดที่ต้องการ แต่ในปัจจุบันผู้ที่ฝึกตีมีดเริ่ม

น้อยลง และจึงทำให้ลูกหลานที่สืบทอดฝีมือนี้ได้ลดลงไปด้วย 3) การทำเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นม้งอย่างมากที่สุด ซึ่งผู้หญิงในบ้านแม่สาใหม่มีฝีมือการเย็บผ้า การปักลวดลายม้ง การทอผ้าใยกล้วย และการเขียนเทียนลายซี้ซ้าง โดยเฉพาะการปักลวดลายม้งถือว่าเป็นงานประจำของผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหรือเป็นกลุ่มรุ่นใหม่ล้วนมีฝีมือและสนใจในการปักลวดลายม้งบนผืนผ้า ซึ่งพวกเขา นอกจากได้ตัดเย็บชุดม้งให้สมาชิกครอบครัวในแต่ละปีแล้วยังได้ผลิตและจำหน่ายเครื่องแต่งกายต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เช่น เสื้อคลุม กางเกง รองเท้า และกระเป๋า เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านแม่สาใหม่ได้สืบทอดวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ โดยได้มีฝีมืออย่างเด่นชัดในการประกอบเครื่องเงิน การตีมีด และการทำเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ได้ส่งผลให้ชาวบ้านได้มีมือใช้สำหรับเลี้ยงชีพ แต่กาลเวลาที่ผ่านไปจึงทำให้ค่านิยมของคนในสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเฉพาะภูมิปัญญาในด้านการประกอบเครื่องเงินและการตีมีดได้กำลังเผชิญปัญหาในเรื่องของการสืบทอด เพราะฉะนั้น หากไม่มีผู้ที่สืบทอดวัฒนธรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง จึงอาจทำให้ล่องลับไปจากสังคมในวันข้างหน้า

3. ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ได้สืบทอดและยังคงดำเนินประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจนถึงปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งประเพณีเป็น 2 ด้าน คือ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและประเพณีเกี่ยวกับสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชาวบ้านแม่สาใหม่ได้มีประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่เด่นชัด 4 ประเพณี ได้แก่ 1) ประเพณีการเกิด เป็นประเพณีแรกของชีวิตชาวม้ง ด้วยธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง หากในครอบครัวมีเด็กเกิดใหม่จะต้องมีการจัดประเพณีการเกิดหลังจากเด็กได้เกิดมาครบ 3 วัน พ่อแม่ของเด็กจะต้องจัดพิธีเรียกขวัญ ผูกข้อมือ และตั้งชื่อใหม่ให้ลูกที่เกิดใหม่ และต้องขอบคุณบรรพบุรุษที่ล่องลับไปแล้วได้ส่งลูกเกิดมาในครอบครัว และขอให้ท่านอวยพรลูกที่เกิดมามีสุขภาพและร่างกายที่แข็งแรง นอกจากนี้หลังจากผู้หญิงได้คลอดลูกจำเป็นต้องอยู่บ้านครบ 30 วัน และบุคคลภายนอกจะไม่สามารถเข้าไปเยี่ยมที่บ้าน โดยเฉพาะผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์ เพราะถือว่าเป็นการแย่งนมจากผู้หญิงที่เพิ่งคลอดลูกเสร็จ 2) ประเพณีการแต่งงาน เป็นประเพณีสำคัญสำหรับชาวม้งทุกคน ซึ่งได้มีความหมายถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิต จากการวิจัยพบว่า การแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีอยู่สองกรณี คือ กรณีที่ผู้ชายใช้วิธีฉุดสาว คือให้ผู้หญิงอยู่ในบ้านผู้ชายแล้วจึงค่อยไปแจ้งพ่อแม่ฝ่ายหญิงในวันถัดไป และกรณีที่สองคือ ชายหญิงตกลงรักกัน และพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายได้มีความเห็นด้วยกับเรื่องนี้ ซึ่งไม่ว่าเป็นกรณีใดผู้ชายจำเป็นต้องขออนุญาตจากพ่อแม่ฝ่ายหญิง และหลังจากฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงได้ตกลงแต่งงานจะต้องเลือกเวลาจัดพิธีแต่งงาน วันก่อนพิธีเจ้าบ่าวจะพาเจ้าสาวอยู่ในบ้านของตนเอง และหัวหน้าครอบครัวจะต้องกล่าวถึงเรื่องแต่งงานให้ผีบรรพบุรุษทราบเสียก่อน ในวันแต่งงานเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องแต่ชุดม้งออกจากบ้านฝ่ายชายไปประกอบพิธีที่บ้านฝ่ายหญิง ในระหว่างพิธีเจ้าบ่าวต้องไหว้ผีบรรพบุรุษและไหว้ครอบครัวฝ่ายหญิง แยกที่ร่วมงานจะผูกข้อมือให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวเพื่อแสดงความยินดี และสุดท้ายเจ้าบ่าวยังต้องดื่มเหล้าและสัญญากับครอบครัวฝ่ายหญิงว่าจะดูแลภรรยาเป็นอย่างดี หลังเสร็จพิธีฝ่ายชายจะจัดงานเลี้ยงอีกครั้งเพื่อขอบคุณญาติพี่น้องฝ่ายชายที่ได้ช่วยเหลือในงานแต่งงาน 3) ประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษ เป็นประเพณีแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งชาวบ้านแม่สาใหม่ส่วนใหญ่ได้มีการนับถือผีบรรพบุรุษ และได้นิยมดำเนิน

ประเพณีการไหว้ผีบรรพบุรุษในช่วงปีใหม่ม้งของทุกปี เพื่อเป็นการขอบคุณผีบรรพบุรุษที่เคยคุ้มครองและปกป้องสมาชิกทุกคนในครอบครัว 4) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตาย เป็นประเพณีอันสืบทอดมาในชีวิตของชาวม้ง ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีสำคัญตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จากการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ยังคงรักษาและปฏิบัติประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตายตามขั้นตอนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมจัดพิธีงานศพในระยะเวลา 3 วันถึง 7 วัน ในระหว่างพิธีครอบครัวของผู้เสียชีวิตจะต้องขอความช่วยเหลือจากคนที่ไม่ออกตระกูลหรือญาติพี่น้องใกล้เคียง และยังคงเชิญผู้ที่ดูแลพิธีกับฝ่ายที่ประกอบหน้าที่ต่าง ๆ ในงาน เช่น ฝ่ายสวดนำทางวิญญาณ ฝ่ายพ่อครัวแม่ครัว ฝ่ายตีกลอง ฝ่ายเป่าแคน และฝ่ายประกอบพิธีฝังศพ เป็นต้น ในพิธีงานศพผู้เสียชีวิตจะต้องแต่งชุดม้งไยกัญชง เพื่อสามารถไปหาวิญญาณบรรพบุรุษได้ หลังจากนั้นจะมีพิธีนำทางศพวิญญาณพร้อมกับ การตีกลองและการเป่าแคน และต้องฆ่าหมูเพื่อมอบวิญญาณสัตว์ให้กับผู้เสียชีวิต และเพื่อเลี้ยงแขกที่เข้ามาขอแสดงความเสียใจในงาน จากนั้นในวันสุดท้ายก่อนจะฝังศพต้องฆ่าวัวตัวหนึ่งให้ผู้เสียชีวิต แล้วจึงมีการจัดพิธีฝังศพตามขั้นตอนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านแม่สาใหม่ได้สืบทอดประเพณีการเกิด การแต่งงาน การไหว้ผีบรรพบุรุษ และการตายที่เป็นประเพณีสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งพวกเขาได้นิยมนำมาดำเนินประเพณีเหล่านี้ตามขั้นตอนและข้อกำหนดที่ได้ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ และยังสามารถได้เป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องและคนในแซ่ตระกูลเดียวกัน ดังนั้น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงได้มีประโยชน์ต่อการรักษาความเป็นม้งและรักษาระบบเครือญาติของแซ่ตระกูล

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ยังได้มีการสืบทอดและดำเนินประเพณีเกี่ยวกับสังคม 2 ประเพณี ซึ่งเป็นประเพณีประจำปีอันสำคัญที่ต้องจัดขึ้นในหมู่บ้าน คือ ประเพณีปีใหม่ม้งและประเพณีกินข้าวใหม่ จากการวิจัยพบว่า 1) บ้านแม่สาใหม่จะจัดประเพณีปีใหม่ม้งในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ของทุกปี โดยประมาณจะจัดในระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม และได้นิยมจัดงานประเพณีในระยะเวลาเวลา 7 วัน ก่อนถึงวันปีใหม่ม้งทุกครอบครัวจะต้องทำความสะอาดและปิดกวาดสิ่งสกปรกสิ่งชั่วร้ายออกจากบ้าน และหัวหน้าครอบครัวจะมีหน้าที่ดำเนินพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษในบ้าน และในวันนั้นชาวบ้านจะต้องฆ่าหมูฆ่าไก่ เพื่อให้สมาชิกครอบครัวได้ฉลองและทานอาหารปีใหม่ม้งพร้อมกัน ในวันแรกของปีใหม่ม้งทุกคนจะแต่งชุดม้งและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนามของหมู่บ้าน เช่น การโยนลูกช่วง การแข่งยิงหน้าไม้ การแข่งรถไม้ การแข่งร้องเพลงม้ง การเต้นแบบม้ง และการแข่งเป่าแคนม้ง เป็นต้น ในวันที่สองทุกคนจะต้องดำหัวพ่อแม่ และร่วมงานเลี้ยงกับสมาชิกในตระกูล หลังจากนั้นในวันหลังสิ้นปีใหม่ม้งผู้ใหญ่บ้านจะประกาศให้ชาวบ้านทุกคนเข้าร่วมพิธีการไหว้ศาลประจำหมู่บ้านที่ป่าดงแซ่ง และจะมีการดำเนินพิธีตามขั้นตอนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อเป็นการขอบคุณและขออวยพรจากผีประจำหมู่บ้าน 2) ประเพณีกินข้าวใหม่ เป็นประเพณีประจำปีที่จัดขึ้นในช่วงฤดูที่เก็บเกี่ยวข้าวใหม่เสร็จ ซึ่งเป็นเวลาในช่วงปลายเดือนตุลาคม พฤศจิกายน หรือเดือนธันวาคมของทุกปี และต้องก่อนที่จะเข้าสู่เทศกาลปีใหม่ ในวันประเพณีกินข้าวใหม่ชาวบ้านจะนำข้าวที่เก็บเกี่ยวมาใหม่ไปหุงเป็นข้าว และฆ่าหมูฆ่าไก่เพื่อจัดงานฉลองประเพณี และเชิญผีบรรพบุรุษและเจ้าที่เจ้าทางที่เคยปกป้องคุ้มครองสมาชิกครอบครัวมาทานข้าวใหม่ที่บ้าน เพื่อขอบคุณทุกท่านที่ช่วยให้บ้านในปีถัดมามีข้าวกิน และขอให้ปีถัดมาจะได้ผลผลิตข้าวเหมือนในปีนี้ แต่ในปัจจุบันเนื่องจากชาวบ้านได้ลดการปลูกข้าวในหมู่บ้าน บางครอบครัวจึงได้เลิกจัดประเพณี

กินข้าวใหม่หรือจัดประเพณีพร้อมกับประเพณีปีใหม่มั่ง แต่ก็ยังคงมีชาวบ้านที่ได้ดำเนินประเพณีนี้ตามธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษอย่างเหมือนเดิม

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่มีประเพณีเกี่ยวกับสังคมที่จัดขึ้นในทุกปี คือ ประเพณีปีใหม่ม้งและประเพณีกินข้าวใหม่ ซึ่งเป็นประเพณีที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และชาวบ้านได้ฉลองประเพณีตามธรรมเนียมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แต่เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง จึงทำให้ชาวม้งกลุ่มนี้ได้ปรับเปลี่ยนประเพณีบ้างเพื่อให้เข้ากับสังคมและยุคสมัยตามที่เห็นสมควร

4. การสืบทอดวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่

วิถีชีวิตของชาวบ้านแม่สาใหม่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวม้ง โดยได้มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างเด่นชัด และยังมีความแตกต่างจากวิถีชีวิตของคนทั่วไปในสังคมไทย จากการวิจัยพบว่า ชาวบ้านได้มีความเข้มแข็งในการสืบทอดวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของตนเอง โดยได้มีองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการสืบทอดวิถีชีวิตในด้านสมาชิกครอบครัว ด้านความร่วมมือของชุมชน และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและสมาคม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

การดำเนินชีวิตแบบกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้ทำให้ชาวม้งบ้านแม่สาใหม่เกิดความพึงพอใจต่อชีวิต และเนื่องด้วยการเคารพบรรพบุรุษของตนเอง พวกเขาจึงได้สืบทอดวิถีชีวิตนั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้ดำเนินชีวิตตามระเบียบ ธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งจากการวิจัยพบว่า 1) ด้านสมาชิกครอบครัว เป็นองค์ประกอบหลักในการสืบทอดวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ เนื่องจากสภาพแวดล้อมและสังคมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต การใช้ชีวิตอยู่เป็นครอบครัวจึงมีการเกิดอิทธิพลจากสมาชิกครอบครัว ดังเช่น ลูกหลานของชาวม้งกลุ่มนี้ได้เรียนรู้ภาษาม้งจากการสั่งสอนของพ่อแม่ จนได้สืบทอดและนิยมใช้ภาษาม้งในหมู่บ้าน และด้วยการเรียนรู้จากสมาชิกครอบครัว จึงทำให้ชาวบ้านได้สืบทอดการแต่งชุดม้ง อาหารการกินม้ง ความเชื่อเรื่องผี การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพเกษตรกร รวมทั้งการมีส่วนร่วมในประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และการเรียนรู้ฝีมือการประกอบสิ่งต่าง ๆ จากสมาชิกครอบครัว เช่น การผลิตเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง การตีมีดโบราณ และการผลิตเครื่องเงิน เป็นต้น 2) ด้านความร่วมมือของชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มชนที่ให้ความสำคัญกับเครือญาติตระกูล ซึ่งในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องของตระกูลเดียวกัน ดังนั้น ชาวม้งกลุ่มบ้านแม่สาใหม่จึงมีความสามัคคีและได้ร่วมมือสืบทอดวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ดังเช่น ผู้หญิงในหมู่บ้านได้ร่วมมือตั้งกลุ่มเย็บผ้าและสร้างสถานที่ทำงานในหมู่บ้าน เพื่อสืบทอดศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ทำให้คนในสังคมภายนอกได้เห็นถึงวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังได้ช่วยให้ชาวบ้านมีอาชีพเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ ในทุกปีชาวบ้านยังมีการร่วมมือวางแผนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของงานประเพณีปีใหม่ม้ง อีกทั้งในประเพณีอื่น ๆ ชาวบ้านยังได้ร่วมมือช่วยดำเนินประเพณีหรือพิธีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย และพิธีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ดังนั้น ความร่วมมือและความพยายามของชาวม้งกลุ่มนี้จึงทำให้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้สืบทอดอย่างต่อเนื่องต่อไป 3) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและสมาคม ภาครัฐและสมาคมได้มีการสนับสนุนในการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวบ้านแม่สาใหม่ ดังเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยงได้ช่วยจัดประเพณีปีใหม่ม้งให้ชุมชนในทุกปี และกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้ตั้งเขตพัฒนาราชภูบนพื้นที่สูงแม่สาใหม่ โดยได้ตั้งกลุ่มปักผ้าม้งและกลุ่มเขียนเทียนม้งในหมู่บ้าน เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางใหม่ในการสืบทอดวิถีชีวิต และยังทำให้ศิลปะเหล่านี้กลายเป็นจุดขายให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทยได้ช่วยจัดค่ายเรียนรู้วิถีชีวิตแบบ

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งให้นักเรียนในหมู่บ้าน โดยได้สอนนักเรียนเรื่องภาษาและวัฒนธรรมม้ง ชีวิตการอยู่ในป่า และวิธีการเขียนเทียนลายซี้ผึ้ง เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าการสนับสนุนจากภาครัฐและสมาคมเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งส่งผลต่อการสืบวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บ้านแม่สาใหม่ ดังนั้นด้วยองค์ประกอบที่กล่าวมาในช่วงต้นนี้จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งกลุ่มนี้ยังคงนิยมใช้ภาษาม้ง แต่งกายแบบม้ง รับประทานอาหารม้ง รักษาโรคด้วยวิธีพื้นบ้านแบบชาวม้ง ยึดถือความเชื่อแบบดั้งเดิมของม้ง รวมถึงการดำเนินประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นต้น และจึงทำให้พวกเขาสามารถสืบทอดและรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

5. การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่ได้มีความพยายามในการสืบทอดและรักษาวิถีชีวิตของตนเองจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสภาพสังคมจึงทำให้วิถีชีวิตนั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของชาวม้งกลุ่มบ้านแม่สาใหม่ได้เกิดจากปัจจัย 3 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาจากภาครัฐ ในอดีตบ้านแม่สาใหม่เป็นหมู่บ้านที่ด้อยพัฒนา ซึ่งไม่มีน้ำประปา ไฟฟ้า และถนนเดินทางในหมู่บ้าน อีกทั้งชาวบ้านยังนิยมปลูกฝิ่นเพื่อทำมาหากิน แต่หลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) เสด็จพระราชดำเนินไปที่บ้านแม่สาใหม่ ชาวบ้านจึงได้เปลี่ยนการปลูกฝิ่นเป็นการปลูกพืชพันธุ์เมืองหนาว และได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในเรื่องการสร้างถนนใหม่ มีน้ำประปาและไฟฟ้าที่เข้าถึง มีโรงเรียนและโครงการหลวงแม่สาใหม่ที่สร้างขึ้น เป็นต้น จึงทำให้คุณภาพชีวิตของชาวม้งกลุ่มนี้ได้สูงขึ้นจากอดีต 2) ด้านการศึกษาที่สูงขึ้นและการประกอบอาชีพ ในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษาที่สูง และจึงได้นิยมประกอบอาชีพเกษตรกร แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนและการพัฒนาของหมู่บ้าน ในปัจจุบันชาวบ้านจึงมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น จนส่งผลให้พวกเขาสามารถประกอบอาชีพอื่นได้ เช่น รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น และจึงทำให้ชีวิตของพวกเขาได้มีการพัฒนาขึ้น 3) ด้านการพัฒนาของเทคโนโลยี การมีเทคโนโลยีที่เข้าถึงทำให้ชาวบ้านได้มีแนวทางที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากสังคมภายนอก และยังสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาชุมชน ดังเช่น ในปัจจุบันบ้านแม่สาใหม่ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ชาวบ้านได้มีการเผยแพร่และนำเสนอหมู่บ้านโดยผ่านช่องทางจากสื่อโซเชียลมีเดีย เพื่อให้คนภายนอกได้รู้จักและต้องการจะไปท่องเที่ยวที่บ้านแม่สาใหม่ อีกทั้งพวกเขายังนิยมใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) ในการนำเสนอและจำหน่ายสินค้า เพื่อเป็นการเพิ่มแนวทางในการค้าขาย

ในขณะเดียวกัน การดำเนินชีวิตในสังคมไทยยังทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งกลุ่มนี้ได้เกิดการผสมกลมกลืนในสังคมไทย ซึ่งได้เกิดจากปัจจัยหลักในด้านนโยบายภาครัฐ การศึกษา การประกอบอาชีพ และการแต่งงานและการย้ายถิ่น จากปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้ชาวม้งกลุ่มนี้ได้มีการปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐไทย เรียนโรงเรียนไทย พูดสื่อสารภาษาไทย แต่งกายแบบคนไทย ประกอบอาชีพรวมกันกับคนไทย อีกทั้งยังได้นิยมรับประทานอาหารไทย และได้รู้จักและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยอย่างมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้มีปัจจัยดังกล่าวที่เกิดผลกระทบต่อการสืบทอดวิถีชีวิต แต่ชาวบ้านแม่สาใหม่ยังคงรักษาและสืบทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองได้ต่อไป และยังสามารถดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของตนเองไว้ในสังคมปัจจุบัน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพบว่า วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวม้งในบ้านแม่สาใหม่

อย่างมาก เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และชาวบ้านกลุ่มนี้ได้สืบทอดและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง จนทำให้เกิดความสุขและความสำเร็จในการดำเนินชีวิต และพวกเขายังได้มีภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมของตนเอง จึงได้นำวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมาสัมพันธ์กับวิถีชีวิต เช่น การใช้ภาษาม้ง การรับประทานอาหารม้ง การผลิตและการแต่งชุดม้ง การนับถือผีบรรพบุรุษ และการรักษาโรคโดยวิธีพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นต้น ดังนั้น วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านแม่สาใหม่ และในปัจจุบันชาวบ้านกลุ่มนี้ยังคงสืบทอดไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พวงเพชร สุรัตน์กิภูล (2542, น. 40-41) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา และศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน และการติดต่อสัมพันธ์กัน ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชกานต์ ดวงศรี (2551) เรื่อง การทอดผ้าก๊วยเตี๊ยะวิถีชีวิตชาวบ้านวังแท่น ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่พบว่า วัฒนธรรมการทอดผ้ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านวังแท่น และมีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของชาวบ้านวังแท่นที่ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาในระดับหมู่บ้าน เป็นการแสดงออกของชาวบ้านในการถ่ายทอดศิลปะความรู้เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น การทอดผ้าจึงเป็นมรดกทางสังคมโดยมีผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาและมีระบบการเรียนรู้ที่ต้องสั่งสมเป็นเวลายาวนาน ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่นคือสิ่งที่สะท้อนให้วิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงลึกได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านความเชื่อ รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสังคมไทย
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบ้านแม่สาใหม่กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในหมู่บ้านอื่น ๆ ในประเทศไทยหรือในต่างประเทศ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ผู้วิจัยได้เกิดความรู้และความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากปัจจัยในด้านการพัฒนาจากภาครัฐ การศึกษาที่สูงขึ้นและการประกอบอาชีพ และการพัฒนาของเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีอิทธิพลที่มาจากกระแสการผสมกลมกลืนในสังคมไทย เช่น นโยบายภาครัฐ การศึกษา การประกอบอาชีพ รวมถึงการแต่งงานและการย้ายถิ่น ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งกลุ่มนี้ได้มีการปรับตัว และทำให้วิถีชีวิตของพวกเขาได้เกิดการพัฒนาและยังได้เปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมของสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตาม ชาวเมืองกลุ่มนี้ก็ยังสามารถสืบทอดและรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างเข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). *แผนแม่บท การพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-2560)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- เจ็ด ถนอมรุ่งเรือง. (9 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.
- ชยุดิ ผลชวนปัญญา. (2543). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนววัฒนธรรมชุมชน : กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เขา แซ่ไฉ้ง. (8 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.
- ณิกานต์ ดวงศรี. (2551). *การทอผ้ากับวิถีชีวิตชาวบ้านวังแท่น ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.
- นา แซ่เผ่า. (11 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.
- พรชัย ฐิธิพัฒนานนท์. (18 ตุลาคม 2563). สัมภาษณ์.
- พวงเพชร สุรัตน์กุล. (2542). *มนุษย์กับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรส แมเนจเม้นท์.
- यी แซ่ย่าง. (10 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.
- ลีตีก ฤทธิเนติกุล. (2540). *การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง: กรณีศึกษาเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่*. เชียงใหม่: ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ กรมประชาสงเคราะห์.
- วาทีนี้ คุ่มแสง. (2553). *ประเพณีของชาวม้ง : กรณีศึกษาชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ต.แม่แรม อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เศกสิทธิ์ ปกรสิทธิ์. (18 ตุลาคม 2563). สัมภาษณ์.
- ไหม แซ่ไฉ้ง. (10 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.
- อันไซ แซ่ย่าง. (21 ตุลาคม 2563). สัมภาษณ์.
- อัมพร แซ่ย่าง. (21 ตุลาคม 2563). สัมภาษณ์.
- อาภาพัชร ช่อเรืองสิทธิ์. (10 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.